

Replik: Ib Faurbys lukkede anmeldelse

Af Bent Jensen & Martin Kryhl Jensen

To af forfatterne til det omdiskuterede værk *Ulve, får og vogtere* om den kolde krig svarer på anmeldelsen af værket i forrige udgave af Udenrigs.

Et hovedproblem ved Ib Faurbys anmeldelse af *Ulve, får og vogtere*. *Den Kolde Krig i Danmark 1945-1991* er, at læserne ikke får ordentlig besked eller fyldestgørende oplysning om, hvad værket reelt indeholder, eller hvem værket er skrevet for – nemlig et bredt publikum og ikke den snævre akademiske republik. Det fremgår ellers klart af den opgavebeskrivelse, der blev lavet i forbindelse med bevillingen til forskningsprojektet: ”en fri og bred forsknings- og formidlingsindsats” vedrørende Danmark under den kolde krig, som skal munde ud i ”et overskueligt værk”, der kan formidle de opnåede forskningsresultater til ”den almindelige læsende offentlighed i Danmark”.

I stedet for en sådan gedigen præsentation af værkets indhold får læserne side op og side ned at vide, hvad Faurby mener om den kolde krig – især om forskellige inter-

nationale aspekter ved denne langstrakte konflikt. Man kan sådan set undre sig over, hvorfor han ikke selv for længst har skrevet en større fremstilling om emnet, når han tilsyneladende ved det hele. For ham handler konflikten om militærstrategi og sikkerhedspolitik i snæver forstand, men *Ulve, får og vogtere* anlægger et langt bredere perspektiv og inddrager sider af den kolde krig i Danmark, som normalt ikke behandles af danske historikere.

Om disse ting hører man desværre intet i hans anmeldelse. I stedet får vi en liste over velkendte ting, som til bevidstløshed er behandlet i tidligere værker. I tilgift får læserne en række ledende og insinuerende spørgsmål om Bent Jensens motiver til at skrive dit og dat. Han øjner mistænkelige hensigter bag selv de mest uskyldige udsagn – fx den citerede sætning fra Jens Otto Kragts dagbog fra 1946 om, at ”dette land [Sovjetunionen] skal man vise respekt.” Hvad er hensigten med dette citat? Spørger den mistroiske Faurby. Men der er ingen skjult hensigt, kun den enkle faktuelle oplysning blandt en række andre om, hvad en ung og tænksom socialdemokratisk politiker mente på dette tidspunkt.

Bent Jensen er professor, dr.phil. og tidligere leder af Center for Koldkrigsforskning.

Martin Kryhl Jensen er cand. mag, tidligere medarbejder ved Center for Koldkrigsforskning og nu gymnasielærer.

Denne uskyldige, korte sætning er i øvrigt det eneste konkrete, men altså misforståede eksempel på hans generelle og ganske udokumenterede påstand om, at ”udvælgelse og anvendelse af kilderne er, som påpeget af flere historikere, ofte problematisk.” Ja, eksemplerne er ligefrem legio, så Ib Faurby vil derfor blot tilføje endnu ét. Og han kan tilsyneladende ikke finde noget bedre eksempel på ’problematisk’ udvælgelse og anvendelse af kilder end de seks ord. Det kan man da kalde sølle.

Eksempler savnes

Manglende konkretisering er i det hele taget et hovedproblem i Faurbys essay. Gang på gang fortæller han læserne dette og hint om værket, men uden at han præciserer, hvad og hvor de kritisable ting optræder. Fx skriver han, at der flere steder bringes nye, interessante oplysninger, men der mangler angiveligt kildehenvisninger. Hvorfor får vi ikke blot et par eksempler på de ny oplysninger og de manglende kildehenvisninger? Og hvad betyder mon konkret hans udsagn om, at ”det er ikke alle de mange noter, der har et substantielt indhold”?

Et sted bruger han det misliebige udtryk ’selektivt udvalgte’ om citaterne i værket. Det hedder en pleonasm, på folkeligt dansk dobbelt konfekt. Selektare betyder jo udvælge. Men han er igen tavs med hensyn til, hvilke citater tænker han på. Og hvordan kan han – der jo ikke kender det benyttede kildemateriale – i det hele taget have en begrundet mening om, hvorvidt der er foretaget noget misligt?

Generelt er Faurby stærkt optaget af, hvilke emne der efter hans mening burde have været omtalt i værket – i stedet for at skrive om, hvilke emner der rent faktisk behandles. Selv om Helsinki-processen og Vesttysklands østpolitik kan ses som vigtige brikker i undersøgelser af europæisk sikkerhedspolitik, så ligger detailstudier af disse emner langt uden for forskningsprojektets opgavebeskrivelse. Ligeledes for-

holder det sig med bl.a. Grønlands sikkerhedspolitik, der i øvrigt allerede er grundigt behandlet af DUPI, og studier af ABM-traktaten.

Tilsyneladende falder det også Faurby for brystet, at publikationer, som han selv har interesse i, ikke er anvendt – eller ikke er anvendt i større omfang. Faurby nævner flere ældre bøger, men det er tilsyneladende især brugen af udgivelser fra SNU, der generer. Modsat hvad Faurby hævder, har vi faktisk anvendt bl.a. *Slaget om missilerne* fra 1983, men generelt har vi i videst muligt omfang bestræbt os på at bruge primærkilder. Når vi fx skulle beskrive forslaget om Norden som atomvåbenfri zone, har vi derfor ikke brugt SNU's eller andres publikationer, men derimod de originale primærkilder fra Udenrigs- og Forsvarsministeriet samt FE.

Faurby nævner i forbifarten et par gange DIIS-udredningen fra 2005, men han undlader ganske at komme ind på, hvordan *Ulve, får og vogtere* adskiller sig fra denne udredning, og på hvilke områder vi har en anden fortolkning af væsentlige emner vedrørende den kolde krig i Danmark. Fx spørgsmålet om den sovjetiske trussel og de negative virkninger af ’fodnotepolitikken’ i 1980'erne. Det er ellers temaer, som vi behandler meget grundigt – dels i et stort kapitel om truslen på over 80 sider, dels i et andet kapitel på 30 sider om de sikkerhedspolitiske følger for Danmark af fodnotepolitikken. Men hos Faurby er der ikke ét ord herom! Det er så meget desto mærkeligere, som Faurby selv gør opmærksom på, at en del fandt DIIS-udredningen utilstrækkelig eller direkte misvisende i sin undervurdering af den sovjetiske trussel og de for Danmark negative følger af det alternative flertals fodnoter.

Postulater

Han har heller ikke noget som helst om vores beskrivelse af de indre trusler (sådan som danske myndigheder opfattede det) fra DKP, SF, VS og fredsbevægelses-

ne. De er ellers beskrevet og analyseret på små 200 sider.

Blandt Faurbys meget generaliserende postulater er også hans ejendommelige opfattelse af, at *Ulve, får og vogtere* ikke skaber større klarhed om Danmark under den kolde krig – 'snarere tværtimod', som han skriver. Det må jo logisk betyde, at han mener, at værket skaber større uklarhed om emnet. Hvad han egentlig mener med dette tågede udtryk er ikke godt at vide. Hvordan kan offentliggørelsen af en mængde ny viden skabe større uklarhed?

Det samme gælder hans udsagn om, at værket ikke føjer afgørende nyt til beskrivelsen i Bent Jensens bog *Tryk og tilpasning* fra 1986. Men mange af de vigtige sider af den kolde krig i Danmark, der udførligt er beskrevet, dokumenteret og analyseret i flere store kapitler i *Ulve, får og vogtere*, er overhovedet ikke omtalt i *Tryk og tilpasning* – og kunne ikke omtales på grund af manglende adgang til en lang række dengang lukkede arkiver. Det gælder fx kapitlerne om spionage, sabotage og hvervning, sovjetiske påvirkningsoperationer og disinformation, konkret dokumentation af fredsbevægelsen i 1980'erne, den dansk-sovjetiske venskabsforening, Danmarks militære forsvar, det sovjetiske syn på kernevåben, det danske demokratis forsvar mod de indre trusler (herunder Femtekolonne-loven), anti-kommunistiske organisationer i Danmark (der – igen i modsætning til hvad Faurby hævder – er behandlet i hele den kolde krigs periode), kulturelitens syn på Sovjetunionen og de andre socialistiske stater samt de udenrigs- og sikkerhedspolitiske konsekvenser af Socialdemokratiets kurskifte i 1980'erne. Det drejer sig om mange hundrede sider, hvor *Ulve, får og vogtere* føjer en lang række nye oplysninger til det hidtil kendte billede.

Faurby mener, at *Ulve, får og vogtere* beskriver Danmarks utilstrækkelige forsvar 'i velkendte former'. Det er faktisk næsten

så forkert, som det kan blive. Ingen har nemlig tidligere beskrevet og dokumenteret det miserable danske forsvar så nådesløst som *Ulve, får og vogtere* – af den simple grund, at ingen tidligere har anvendt det hidtil klassificerede og utilgængelige materiale, der belyser dette forhold. DIIS-udredningens billede af Danmarks forsvar er nærmest det modsatte: Her går det godt, fru kammerherreinde!

Faurby finder det tvivlsomt, om værket opfylder de krav, kritikerne af DIIS-rapporten havde om en egentlig militær analyse. Han mener ikke, at værket for alvor interesserer sig for konkrete militære forhold, herunder den vestlige forskning vedrørende Warszawapagtens detaljerede krigsplanlægning. Han mener heller ikke, at værket afspejler nogen stor interesse for kernevåbenstrategiske spørgsmål. Værkets holdning til kernevåben i almindelighed og rustningskontrol i særdeleshed forekommer Faurby næsten nonchalant.

Igen må vi henvise til forskningsprojektets opgavebeskrivelse, der omtaler "aspekter af de militære trusler rettet mod Danmark og Østersøområdet", men med tilføjelsen, at det militære trusselsbillede "ikke specifikt [skal] udforskes", men bygge på den eksisterende forskning. Og er det næsten 50 sider store kapitel om Sovjetunionen som militær-industrielt kompleks og Sovjetunionens syn på anvendelse af kernevåben udtryk for nonchalance? Her er anvendt en lang række sovjetiske kilder, som ingen danske forskere hidtil har kendt og derfor heller ikke har brugt.

Igen uden at være konkret skriver Faurby, at der i en række personbeskrivelser ikke fastholdes en klar forskel mellem at være i politisk opposition, at være 'indflydelsesagent' eller være direkte i Sovjetunionens sold. Hvorfor ikke nævne et par af disse personbeskrivelser, så læserne og værkets forfattere ikke skal gætte på, hvad og hvem han tænker på?

En af Faurbys insinuerende bemærkninger lyder: ”Med det jensenske perspektiv på nyere dansk historie har bevillingsgiverne utvivlsomt fået den bog, de ønskede, en fremstilling, der ’skiller fårene fra bukkene’. Men hvor længe skal det blive ved med at være et centralt tema i dansk historieskrivning?” Vi, der har gennemført forskningsprojektet, ved ikke, hvad bevillingsgiverne har ønsket, og om de er tilfredse eller utilfredse – og vi er i øvrigt bedøvende ligeglade. Vi har gennemført projektet uden nogen form for politisk pres eller indblanding. I modsætning til DIIS-udrederne havde projektet en fagkyndig bestyrelse, og den blandede sig ikke i hverken forskningsproces eller konklusioner.

Sort hvid fremstilling

Faurby hævder videre, at ”fremstillingen er fuldstændig sort/hvid” og ”at alt hvad den til enhver tid siddende amerikanske regering gjorde, var godt, rigtigt og tjente fredens sag.” Igen kommer Faurby imidlertid ikke med så meget som ét eksempel, der kan underbygge hans påstand. Det har den enkle årsag, at hans påstand er aldeles misvisende. *Ulve, får og vogtere* er ikke noget studie af intern amerikansk politikformulering, ligesom vi ikke fokuserer på, hvorledes man skal bedømme skiftende amerikanske regerings politik.

I sin omtale af fodnoteperioden gengiver Faurby loyalt bogens præcisering af, at behandlingen af fodnoteperioden ikke har fokus på de parlamentariske aspekter eller

udformningen af regeringens politik, men derimod på Socialdemokratiets og det alternative flertals rolle. Det forhindrer ham dog ikke i straks derefter at dadle os for, at vi ikke har fokus på disse emner! De parlamentariske aspekter er allerede grundigt behandlet af bl.a. Nikolaj Petersen og DIIS, mens der i den grad har manglet en dyberegående analyse af Socialdemokratiets skred og årsagerne hertil. Det var nu engang Socialdemokratiets skred, der forårsagede fodnotepolitikken, hvorfor dette parti og ikke hverken Det Radikale Venstre eller Uffe Ellemann-Jensen er i centrum for undersøgelsen.

Helt barokt bliver det, når Faurby samtidig hævder, at det af bogen fremgår, at det udelukkende var KGB og STASI, der stod bag Socialdemokratiets skred. Angiveligt er der tale om ’en ren tilståelsessag’. Tilståelsessagen må overlades til Faurby selv, idet han tegner et groft misvisende billede af værkets faktiske indhold og konklusion: At det var et samspil mellem en ændret sammensætning af den socialdemokratiske folketingsgruppe, Anker Jørgensens svage lederskab, Lasse Budtz’ stigende indflydelse, påvirkning fra Scandilux og Socialistisk Internationale, påvirkning fra fredsbevægelsen og venstrefløjen samt fra kommunistiske stater, der til sammen førte til en ændring af partiets sikkerhedspolitiske politik.

Det er synd for Udenrigs’ læsere, at man ikke fik en mere åben og mindre modvillig person til at anmelde *Ulve, får og vogtere*. Vi kan kun anbefale læserne at skaffe sig